

Ekonomi Temelli Ayrımcılık ve Önyargı Karşıtı Argümantasyona Katkı: “Suriyeli Sığınmacılar ve Türkiye Ekonomisi” Raporu*

Bekir Berat Özipek

Prof. Dr. | İstanbul Medipol Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Öğretim Üyesi

Liberal Düşünce Dergisi, Yıl: 23, Sayı: 90, Bahar 2018, ss. 125-146.

Sunuş

Sığınmacılara yönelik ayrımcı önyargının en güçlü görünen yönü de ekonomiyle ilgili algı ve yorumlarda somutlaşıyor. Öteden beri sığınmacıların ülkeye yük olduğu, vatandaşların paralarının alınıp onlara verildiği, sığınmacıların çocuklarının istedikleri okulda bedava okuduğu, emeklilere ayrılması gereken kaynakların onlanra gittiği imajını yerleştirmeyi hedefleyen pek çok yanlış bilgi ve dezenformasyon, ağırlıklı olarak iktisadi argümanlar üzerinden yapıldı ve yapılıyor.

“Onlar sizin ekmeğinize ortak oluyor” şeklinde özetlenebilecek bir kanaat oluşturularak, vatandaşların sığınmacılara karşı olumsuz bakmaya ve davranmaya ikna edilmesine çalışılıyor.

Bu tarz propagandaların biriktirdiği olumsuz duygular, dünyanın en kırılgan gruplarından olan sığınmacıları ihlaller karşısında daha savunmasız duruma getiriyor; onlara yönelik pozitif düzenlemeleri güçleştirici veya geciktirici bir etki yapıyor.

Böyle bir ortamda, sığınmacılara yönelik önyargıyı kırmak, gündelik tartışmaların ötesine geçerek, konuyu temel insani değerler çerçevesinde ele almayı ve yanlış anlamalarla olumsuz propagandaların giderilmeye çalışılmasını zaruri kılıyor.

* Suriyeli Sığınmacılar ve Türkiye Ekonomisi: Evrensel Tecrübe Işığında Bir Etkiyi Konuşmak, UTESAV Raporu, Editör: Bekir Berat Özipek, İstanbul, 2018.

Friedrich Hayek, bir tezi çürütmek için onun en zayıf yönüne değil, en güçlü görünen yönüne eleştiri getirmemizi önerir. UTESAV bünyesinde 25 Nisan 2017 tarihinde gerçekleşen “Sığınmacılar ve Ekonomi” çalıştayını ve onun ürünü olan “Suriyeli Sığınmacılar ve Türkiye Ekonomisi: Evrensel Tecrübe Işığında Bir Etkiyi Konuşmak” başlıklı rapor bu kaygının ürünü olarak ortaya çıktı. Burada dikkat edilen, propagandayı karşılamaya çalışırken savunmacı bir dile sivrulmamak, sığınmacıların ülke ekonomisine etkilerini çok boyutlu biçimde, neyse o olarak tartışmaktı ve gerek çalıştayda ve gerekse de raporundaki raporda her iki yöndeki değerlendirmeler de dile getirildi. Sevindirici olan, pozitif ve negatif faktörlerin bileşkesi oluşturulduğunda, son tahlilde sığınmacıların ülke ekonomisine katkılarının belirgin biçimde fazla olduğu şeklindeki genel tablonun belirginleşmiş olmasıydı.

Bu çalışmanın koordinatörü ve raporun da editörü olarak şunu bütün açıklığıyla söylemek isterim ki, sığınmacıların ekonomiye pozitif katkı yapmasıyla bazılarının sandığı gibi yük olması, onlara yönelik yaklaşımın hak temelli olması gereğini değiştirmiyor. Sığınmacı, dili, dini ve “kimlik” özellikleri ne olursa olsun eşit derecede hak sahibi bireydir ve temel hukuki ve insani güvenceleri hak eder. Bu rapor tam tersi yönde çıkmış olsaydı da, adaleti önceleyenlerin onlara yönelik bakışını hiçbir şekilde değiştirmezdi. Ancak herkesi yüce ahlaki ilkelerle ikna edemediğimiz bir dünyada, “bakın, son tahlilde size yük de olmuyorlar” anlamına gelen bir argümantasyona da ihtiyaç olduğu açık.

Rapordan hareketle hazırladığım bu metin, çalıştay sürecinde dile getirilen ekonomiyle bağlantılı pek çok temel argümana kısa ve öz bir biçimde yer veriyor. Elbette ki katılımcılar burada yer verildiği kadar kısa değerlendirmeler yapmadılar. Değerlendirmelerin tamamını, rapora ilişkin uzantısını verdiğim web sayfasından daha ayrıntılı biçimde okuyabilirsiniz.

A. Göçmenler, Sığınmacılar ve Ekonomi

“Ekonomik entegrasyonu sağlayan, insanları toplumun üretken ve barışçıl üyelerine çeviren, çalışma özgürlüğünü ve insan haklarını güvenceye almaktır”

Sorun göçmenler değil, göçmenlerin gittiği ülkenin göçmenlerin üretici güçlerinden faydalanmaya ne ölçüde hazır olduğudur. Devletin göçmenlerin toplumsal entegrasyonu için yapabileceği pek çok politika olmakla birlikte, hiç bir politika göçmenlere çalışma hakkı vererek onların kazançlarını hukuki güvence altına almaktan daha başarılı ve temel bir politika değildir.

“Ekonomi sıfır toplamı oyun değil dinamik bir süreçtir”

Genellikle göçmen karşıtı fikirler, ekonomiyi sıfır toplamı bir oyun olarak görür. Sıfır toplamı oyun ekonomiyi sabit bir pasta olarak algılar ve her yeni gelenin bu pastanın bir kısmını talep ederek önceliklere daha küçük bir pay bırakacağına inanır. [Oysa] ekonomiye katılan insanların çalışma özgürlükleri ve mülkiyetleri kanuni güvence altına alındığında, çalışanlar toplumdaki diğer insanların ihtiyaçlarını karşılamak için sıkı bir şekilde çalışırlar. Böylece var olan pasta yeni gelenlerin katkıları ile büyümeye devam eder ve toplumdaki herkes bu refah artışından faydalanır.

“Gelişmekte olan ülkelerin kurumsal yapıları göçmenler geldikçe daha da iyileşiyor”

Bu nasıl oluyor? Şöyle ki, özellikle göçmen alan gelişmekte olan ülkeler kurumsal yapılarını iktisadi özgürlük bağlamında geliştirmek mecburiyetinde kalıyorlar. Söz konusu göçmenler geldikçe iktisadi bir problemle karşı karşıya kalıyor ülkeler. Yani gelen göçmenlere söz konusu ülkelerde yeni iş alanları yaratmak gerekiyor ama yeni kaynaklar yokken bu nasıl sağlanmaktadır? Cevap basit, göçmenlerin katkılarından faydalanılarak.

“Onların katkılarından nasıl faydalanacağız, onları nasıl sisteme entegre edeceğiz?”

Bu sorunun en basit cevabı göçmenlere hak vermektir. Ama hangi tür haklar? Özellikle ekonomik türdeki haklar, yani ekonomik özgürlük hakları ve mülkiyet hakkı gibi. Türkiye’ye gelen Suriyeli mültecilerin büyük bir kısmının burada kalıcı olduğu kabul edilip, onların ekonomik haklarını tanıyarak sisteme entegre etmeye başlamamız gerekmektedir.

Buğra Kalkan

**

“Sığınmacıların, göçmenlerin ekonomiye katkısına örnek, ABD’de birinci ve ikinci kuşak göçmenlerin teknoloji şirketleridir”

ABD’nin küresel ölçekteki teknoloji şirketlerinin yüzde 40’ını göçmenler kurdu. Amerika Birleşik Devletleri’nde birinci ve ikinci kuşak göçmenlerin kurdukları teknoloji şirketleri: Apple, Google, Facebook, Amazon, Oracle, IBM, Uber, Yahoo, Texas Instrument, Abey, AT&NT, Tesla, Qualcomm bir çırpıda sayabileceğimiz şirketler ve ABD’nin küresel ölçekteki teknoloji şirketlerinin yüzde 40’ını temsil etmekte.

Kerem Alkin

**

“Burada hayatını idame ettirmeye çalışan her kişi, aynı zamanda Türkiye’nin yurtdışındaki temsilcisidir”

Meselenin pek görülmeyen taraflarından biri şudur: Türkiye’deki her göçmen veya Türkiye’de gelip de burada hayatını idame ettirmeye çalışan her kişi, aynı zamanda Türkiye’nin yurtdışındaki temsilcisidir. Bu belki ekonomik olarak çok fazla bir şey ifade etmiyor gibi görünebilir, ama öyle değil.

“Ülkesinin kapılarını açarak, Türkiye’yi dünyada inşaat sektöründe 2. Sıraya yükselten süreci başlatan Libyalı bir öğrencinin hikayesi”

Geçen sene 2016’nın 28 Martında bir Libyalı eski başbakan Türkiye’de vefat etti. Muhammed Manguş Bey. Kabataş Lisesini bitirdi. Yıldız Teknik Üniversitesinde mühendisliği bitirdi, sonra Libya’ya gitti. Eğer bugün dünyada inşaat sektöründe Türkiye iki no.lu ülkeyse hem hacim olarak, hem de istihdamda çalıştırdığı insan olarak, bunun baş mimarı Muhammed Manguş’tur. Nasıl mı? Türkiye’den 70’li yıllarda, 74’ün sonu, 75’in başında Libya’ya giden işadamlarının, daha doğrusu müteahhitlerin, daha doğrusu bizim Karadeniz müteahhitleri ağırlıklı, bunların Türkiye’den giderkenki kapasitelerini söyleyeyim mi size? Bir, para yok, makine, ekipman yok, personel yok, lisan bilen insan yok ve bu insanlar Libya’ya gittiler. Libya’da bu insanların her birini iş sahibi yapan, para sahibi yapan, makine sahibi yapan, yetişmiş insan varlığıyla kuvvetlendiren ülke Libya’dır ve bu işi beceren de Muhammed Manguş Beydir.

Yusuf Cevahir

**

“Müdahaleci olmamak ekonomik entegrasyonu kolaylaştırır. Dünyanın her yerinde sosyal uyum ekonomik entegrasyonla birlikte gerçekleşir”

Dünyanın her yerine baktığımızda aslında sosyal uyum ekonomik entegrasyonla birlikte gerçekleşiyor. Yani siz ülkenize gelen göçmenleri ekonomik anlamda entegre etmeyi başaramıyorsanız, onları ekonomiye dahil edemiyorsanız bir şekilde sosyal uyumu da sağlayamıyorsunuz.

Hayatın doğal akışına engel olacak müdahalelerde bulunmamalı

Göçü yönetmeme, yani göç sürecinde oluşan düzene müdahale etmeme bir tercihtir; yani biz toplum olarak göçmenlerin yaşamlarına mücadele edecek miyiz, etmeyecek miyiz? Türkiye şimdiye kadar Suriyeliler konusunda özellikle devlet ve toplum olarak çok müdahaleci olmadı. Suriyelilerin Türkiye'ye yerleşmesi, Türkiye'de yaşamlarını sürdürmesinde çok fazla talepkâr olmadık. Bu bir bakıma iyiydi. Yaklaşık 6 yıllık bir süre içerisinde 3 milyondan fazla göçmen bu ülkeye girdi. Bu ülkenin yaklaşık 3 yıllık nüfus artışı kadar bir göçmen dahil oldu Türkiye nüfusuna. Bir de şöyle düşünelim: Almanya'da 1950'lerden başlayarak bu zamana kadar Türkiyeli göçmenleri hesap ettiğinizde aslında yaklaşık aynı sayı mevcut, 3 milyon civarında Türkiyeli göçmen. Bu kadar kısa sürede bu kadar göçmenin girdiği bir ülkede sorun kaçınılmazdır, ama baktığınız zaman Türkiye'de bu sorunun çok da büyük olmadığını, aslında bir şekilde göçmenlerle ya da Suriyelilerle Türkiyelilerin bir arada çok ciddi sorunlar yaşamadan yaşamayı başarabildiğini gözlemliyoruz. Bundaki esas nedenin de hem toplumsal olarak hem de devlet politikası olarak fazla müdahaleci olmamamızdan kaynaklandığını düşünüyorum. Ne var ki son dönemde göçmenlerin durumuna ilişkin bir müdahale talebi var.

Arda Akççek

**

"Ülke deneyimlerinden öğreneceğimiz çok şey olsa da bizim politikalarımızın daha farklı olması gerekiyor"

Bu insanlar çalışsa da, çalışmasa da şu anda Türkiye'de bulunmak durumundalar. İnsani olarak bu böyle, stratejik olarak da bu insanların ekonomiye katılmaları lazım ki ileride sorun yaşanmasın ve bu insanlar ekonomiye fayda sağlasınlar. Ülke deneyimlerinden öğreneceğimiz çok şey olsa da, bu altını çizdiğim farklılıktan dolayı bizim Suriyeliler konusundaki politikalarımızın daha farklı olması gerekiyor.

Nurullah Gür

**

"Göçün fırsat olduğunu, hem tarihte, hem günümüzde, herhangi bir şekilde göçmenden istifade etmeyen gelişmiş bir ülkenin olmadığını biliyoruz"

Göçmenler sınır aşan sular gibidir göçmenler, sınır aşan sularda nasıl ülkenin toprağındaki verimli şeyler öbür ülkeye geçiyorsa ya da işte zararlı şeyler o ülkeye geçiyorsa, göçmenlerle beraber aynı şekilde ya faydalar

da, zararlar da mutlaka gelir. Bunları engellemenin yoluysa insani değerler çerçevesinde bir politika oluşturarak hareket etmek, o politikayı bir an önce oluşturmanın yollarına bakmaktır. Bunu oluşturan minimum derecede etki, zarar görür, ama faydası bunun çok çok fevkindedir.

İbrahim Altan

**

“Sosyal güvenlik sistemi ve “Çarkı döndürme”nin ekonomi politiği: Almanya Ticaret Odası neden mültecileri ülkede istiyor?”

Mültecilerin büyümeye ne etkisi nedir? Almanya’da 2006-2016 yıl sonundaki verilerini baz aldığımızda mültecilerin ekonomiye katkısının %0.7 olduğu net bir şekilde Ticaret Odasının açıklamış olduğu verilerde önümüze çıkıyor. Dolayısıyla aslında resmi ya da ekonomik düzlemde değerlendirdiğimiz vakit mülteciler artık ya da göçmenler bizim ülkemizin gerçeği; büyüme ve istikrar için de gündelik tartışmaların ötesinde önemli. Uzun vadeli politikalara odaklanmamız gerektiğini düşünüyorum.

“Alman Ticaret Odası somut bir olaydan hareketle mültecilere duyduğu ihtiyacı dile getirdi”

Avrupa’da en çok tartışılan demografik dönüşüm konusu, şu an Türkiye’de çok tartışılmıyor. Ekonomiye dinamik tutan etmenlerden biri genç nüfus. Hem üreten, hem tüketen bir nüfus ekonomiye ciddi bir katkı sunuyor. Şu an belki de batının iç siyaset ve dış siyasette yaşadığı en büyük tartışmalardan bire de bu: Genç nüfus azalıyor, dolayısıyla göçmene ihtiyaç var. İşte bu Almanya’da doğum oranı 0.6, Türkiye’de 2.1 doğurganlık oranı kadın başına, Türkiye’ninki 3’tü, 2.1’e düşüyor. Yani Türkiye’de aslında yaşanan bir nüfus oluşmaya başladı. Hatta geçtiğimiz günlerde Başbakanımız da açıkladı, 8.5 milyon yaşlı bir nüfus var. Genç nüfusun olmadığı yerde sosyal güvencenin veya sosyal güvenlik sisteminin dönüşüm sağlaması imkânsız, çark dönmüyor. Şu an Almanya’da veya Avrupa’da yoğunluklu olarak bu tartışılıyor. Aslında bugün Merkel’e o konuda iç kamuoyunda çok tepki var, ama ben onun realist davrandığını düşünüyorum.

Faik Tanrıkulu

B. Türkiye Ekonomisinde Sığınmacılar

“Biz 3 milyon Suriyeliye bakıyoruz’ söylemi doğru değil. Şu anda bizim kamplarda 265.000 Suriyeli var”

Türkiye’de medyada ya da maalesef bazı kamu yöneticilerimizin dilinde olan ‘Biz 3 milyon Suriyeliye bakıyoruz’ söylemi yine doğru bir söylem değildir. Şu anda bizim kamplarda 265.000 Suriyeli vardır, onlara bakılmaktadır. Onun dışında 1.000.000 Suriyeliye dünya gıda programı vasıtasıyla Kızılay’la Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı’nın ortaklaşa çalışmasıyla kimlik numaraları verildikten sonra Suriyeliler bazı imkânlardan istifade etmeye başlamışlardır. Bu da oldukça sınırlı. Onun dışında Suriyelilerden Allah razı olsun, çalışmayı seviyorlar, alın terine inanıyorlar, helal kazanca inanıyorlar, başkalarına el açmaktan sıkılıyorlar, çoluk çocuk demeden herkes çalışıyor ve hayatını kazanıyor. Onlar çalışıyor, burada hocamızın, arkadaşımızın bahsetmiş olduğu, yani hukuk vermek ya da insani değerler çerçevesinde muamele yapma kısmı da bize düşüyor.

“Görünmeyen ekonomik katkılar var. Örneğin S. Arabistan, Katar gibi körfez ülkelerinin yardımları Türkiye’den satın alınıyor, Suriye’ye o şekilde gidiyor”

Görünmeyen bazı konular var. Örneğin, Gaziantep’te derneklerin 2011 yılındaki genel beyan formlarındaki belirtmiş oldukları gelir 84 milyon lira, bu Dernekler Dairesinin web sitesinde var. Buna bakın, çok değerli bir data, 2015’e geldiğimizde 384 milyon, bu sadece Antep’teki. 2011-2015 arasındaki verileri koymuşlar, ama şimdi 2016 işte Nisan sonunda 2016’lar da gelecek. Onlar da herhalde mayısta netleşir. Yani çok değerli bir veri var orada ekonomiye katkısı açısından, İstanbul’daki kuruluşları çok daha yüksek. Burada Suriyeli kaynaklı derneklerin gelir hanesine baktığımız zaman gerçekten büyük rakamlar var. Bunların hepsi Türk ekonomisine katkı sağlıyor. Türkiye’den malzeme alınıyor, Türkiye’de bir kısmı dağıtılıyor, bir kısmını Türkiye’de bırakıp içeri gidiyor, Suriye’ye gidiyor. Suudi Arabistan, Katar gibi körfez ülkelerinin devlet bazlı yardımları Türkiye’den alınıyor, Suriye’ye o şekilde gidiyor.

İbrahim Altan

“Bugün Türkiye ekonomisinde bir farklılık varsa Suriyelilerin bunda ciddi katkısı var. Doğru bildiğimiz yanlışlarımızı tashih etmemiz lazım”

Eğer iktisadi açıdan bakacaksak mesela; bizim Karkamış sınır kapısından, valiliğin geçen haftaki verilerine göre, ihracat 8 kat artmış. Öncüpınar sınır kapısından tam 21 kat artmış.

Yolunuz düşerse Kilis’e gidin, Kilis’in şehir hastanesinden Öncüpınar sınır kapısı epey bir mesafedir. Bazen o hastaneye kadar tır kuyruğu olur. İçinde geçen saydım, 3 adet yardım tırı var, hepsi ticari tırlar ve bu mallar Türkiye’den alınıyor.

Onun için doğru kavramsallaştırma ve Suriyelileri bir imkân olarak görmemiz son derece önemli. Bu açıdan biraz da aklımızı, zihnimizi doğru bildiğimiz yanlışlarımızı tashih etmemiz lazım.

“Sorun”değil ‘iş ortağı’ olarak görmek”

Suriye’yi çalışan bir sürü kuruluşumuz var. Biz şöyle çalışıyoruz: Suriyelileri bir sorun olarak görmüyor, masanın ortağı gibi tıpkı buradaki gibi beraber çalışıyoruz ve tüm işlerimizi birlikte yapıyoruz. Bize inanılmaz öğretici oldu, bize değer kattılar ve Türkiye toplumunu, bir toplumu hakikaten farklı kılan, devleti devlet yapan, imparatorluğa taşıyan şey farklı kültürlerin asimile olmadan bir arada yaşamasıdır. Ben hayatımın bir kısmını Gaziantep’te geçiriyorum. Gaziantep’te daha bu hafta Jeoloji Müzesi açtık. Tamamını Suriyeliler yaptı. Yine Gaziantep’te Tabiat Müzesini Suriyeliler yaptı, Taş Müzesi’ni Suriyeliler yaptı. Halep’teki o taş işçiliğinin hepsi şu anda Gaziantep’in ekonomisine hayat veriyor. Şu an Gaziantep 2016 verilerine göre dünyanın ilk rekabetçi 10 şehrinin içinde 5. sıraya girdi ve bunda Suriyelilerin ciddi katkıları vardır.

Turgay Aldemir

**

“Kilislilerin yaklaşık yüzde 74’ü Suriyelilerin orada olmasının ticareti canlandırdığını, ticari ortamı genişlettiğini söylüyor”

Kilis’ten sadece yapılan son dönem araştırmalardan bir sonuç söyleyeceğim. Kilislilere soruyorlar. Gerçek veriler belki daha farklıdır ama algı açısından Kilis’te bulunan Suriyeliler ticaretin canlanmasına katkı sağlıyor mu diye sorduklarında Kilislilerin yaklaşık yüzde 74’ü Suriyelilerin orada olmasının ticareti canlandırdığını, ticari ortamı genişlettiğini söylüyor.

“İktisadın özü matematik, sayılar değil”

Bu bir pasta değil, yani birileri bir şey kapınca pasta küçülmüyor. Bu açıdan baktığımız zaman aslında göçmenler geldikleri ülkede sadece iktisadi büyüme ya da iktisadi gelişmeye katkı sağlamıyorlar; sosyolojik gelişmeye, sosyolojik genişlemeye ve serbestleşmeye de katkı sağlıyorlar. Bu manada ciddi önemleri var. Yani bir ülkenin çokkültürlü ve daha fazla özgürleşmesine ciddi katkıları var.

Arda Akçiçek

**

Suriye kökenli iş insanlarının beklentileri

- Suriyeli ekonomik girişimcilerle ilgili bir kurum ihdas edilmeli.
- Bürokratik engeller kaldırılmalı ve ekonomik hareket ve akışkanlık kolaylaştırılmalı.
- Suriyelilerin istihdam sorunlarının çözülmesi için iş kanunları değiştirilmeli.
- Banka ve kredi işlemleri kolaylaştırılmalı.
- İlgili mevzuat Arapçaya çevrilmeli.
- Gelecekte Suriye'nin yeniden inşası için ekonomik alanda işbirliği yapılmalı.
- Suriyeli yatırımcıların projeleri için daha fazla imkân ve avantaj sağlayan endüstriyel ve ticari kompleksler kurulmalı.
- Suriyeli ekonomik topluluklar ticaret odalarında temsil edilmeli.

Gaziantep merkezli Suriyeli İş Adamları ve Girişimciler Derneği (SiAD)

**

“Bankalardan kolay para alamıyor ya da para transferi yapamıyoruz. Bu işleri başka bir firmalar adına yapıyoruz”

Türkiye’de bir kanun var: Yüzde Suriyeli 10 istihdam edilebilir, yüzde 90 Türk. Ona çok büyük bir saygımız var, ama hududa yakın bölgeler, hududa yakın şehirlerde böyle bir şey olmaması lazım. Çünkü o bölgede Suriyeli nüfusu çok yüksek, onlar çalışmak istiyorlar.

Halid Babilli

**

“İhraç ettiğim ürünün üstünde ‘Türk malı’ yazıyor”

“Ben şirket sahibiyim, aynı zamanda yönetim kurulu üyesiyim. Biz gerçekten kendimizi yabancı saymadan Türkiye’de çalışıyoruz. Evet zorluklar var, ama her zaman sıkıntıları düşünerek gerçekten çalışamayacağız. Ben böyle düşünüyorum. Ben ekmeğimi, suyum, her şeyimi Türkiye’den alıyorum ve benim ihraç ettiğim ürünün üstünde ‘Türk malı’ yazıyor, ‘Suriye malı’ yazmıyor. Bunu gerçekten gururla yazıyorum.”

Saad Şuehne

**

“Hepsi kendi sermayesiyle, hiçbir destek almadan”

Çok girişimci var Suriye halkından, ama destek verilmiyor. Onlar da zorla kendilerini kurtarıyor. Mesela ben girişimci olarak 2014’te 25 bin lirayla bir iş kurdum, bilgisayar ve iletişim şirketimiz var Gaziantep’te. Küçük, 17 m²’lik bir şirket olarak kurdum. Geçen sene satışlarımız 500 bin liraya ulaştı bilgisayar şirketinde, şimdi üç ayda 200 bin dolar satış yapmışız, ama o da hiç destek almadan, bir destek olsaydı başka bir iş yapabilirdik. En önemlisi bu girişimcilere bir proje kursak, bir iş yapsak iyi bir şey olabilir.

Antep’te bir araştırma yaptım. 35 şirket var Suriyeli şirket bizim üyemiz, 100 bin dolar olarak bir cirosu olmuş bir senede. Sadece 100 milyon dolar geçen sene, onlar da hepsi kendi sermayesiyle, bir destek almadan.

Abdülbasit Dibo

**

“İşsizlik konusunda anlamlı bir etki yok”

En çok tartışılan konu işsizlik meselesi. Suriyeli kardeşlerimizin Türkiye’ye gelmeye başlamadığı dönem ile Türkiye’deki ekonomik performansın belli ölçüde yavaşlaması maalesef aynı döneme denk geldi. Yani Türkiye’de ekonomik büyüme yavaşlarken, işsizlik görece artarken bir de Suriyeli kardeşlerimizin istihdam edilmesi konusunda karşılaştık. Yapılan çalışmalara bakıldığı zaman Suriyelilerin Türkiye’deki işsizliğin artmasına çok ciddi bir katkı sağlamadığı görülüyor.

“Enflasyon”

Enflasyon bir başka önemli konu. Suriyeli mültecilerin Türkiye’ye gelmesinden sonra mal ve hizmet talebinde önemli bir artış yaşanmasına rağmen,

üretimin bu kadar artmamasından dolayı enflasyonun yükseldiğine dair iddialar var. Merkez Bankası ekonomistlerinin bu konuyla ilgili yapmış olduğu bir çalışma var. Bu çalışma, Suriyelilerin gelişinin bazı ürünlerin fiyatlarını artmasına bazı ürünlerin ise fiyatların düşmesine neden olduğunu gösteriyor. Örneğin kayıt dışı istihdamın çok sık görüldüğü sektörlerde tekstil gibi, burada fiyatları düşürdüğü görülüyor, ama diğer bazı alanlarda, örneğin konut fiyatlarını veya kira bedellerini ise arttırdığı gözleniyor. Dolayısıyla total etkiye baktığımızda çok gözle görülür bir etki yok.

“İhracat ve istihdam: Maksimum katma değer sağlayacakları alanlara kanalize edilmeleri gerek”

Suriyeli işadamları da bahsetti, ihracata önemli bir katkı var. Özellikle Güneydoğu Anadolu’da, yani sınıra yakın olan bölgelerdeki şehirlerde ciddi bir ihracat artışı olduğu ortada. Tabii burada önemli bir husus işadamlarına destek ve mevcut Suriyelilerin istihdama katılımıdır. Yani burada kişileri sadece kayıt dışı ekonomiye sürükleyerek ekonomiye bir dinamizm kazandıramayız. Burada asıl yapılması gereken şey şu: Suriyeli vatandaşın hangi alanda becerisi varsa, hangi alanda katma değer yaratabiliyorsa, o alana kanalize etmek gerekiyor. Şu anda bunu başardığımızı söylemek güç, yani mevcut koşullarda maalesef kötü çalışma şartlarında ve kendi yeteneklerinin bazen altında işler yapmaya zorlanıyorlar. Eğer biz gerçekten Suriyeli kardeşlerimizden ekonomiye katkı sağlamalarını bekliyorsak, onları kendi becerilerine uygun iş alanlarına kanalize etmemiz gerekiyor.

Nurullah Gür

“Suriyelilerin işlem maliyetini yükselterek, onların ekonomik etkinliklerini düşürüyoruz. Bu da sonuçta Türkiye’nin iktisadi büyümesine bir çelme oluyor”

Türk firma aracılığıyla yaptığı zaman işlem maliyetleri “*transaction cost*” dediğimiz şey artıyor. Arttığı zaman ne oluyor? Bu şirketin verimliliği düşüyor arkadaşlar, çok basit bir şey. Yani gördüğünüz üzere biz şu an Suriyelilerin işlem maliyetini muazzam ölçüde yükselterek, aslında onların ekonomik etkinliklerini düşürüyoruz. Bu da sonuçta dönüp dolaşıp Türkiye’nin iktisadi büyümesine bir çelme oluyor.

“Kurumsal ve hukuki çerçevenin iyileştirilmesi”

“Suriyeli işadamları gerçekten bu sisteme katılmak, iktisadi büyüme katkı sağlamak istiyorlar, haliyle kendi çıkarlarını da düşünüyorlar, ama bunu yaparken ülkeye de katkı sağlamak istiyorlar, ama bunu yaparken huku-

ki sistemimizin yeterliliğinden yine dem vuruluyor. Gördüğünüz üzere mesela, bankadan para almak istiyor. Örneğin, bankadan kredi çekmek istiyor, ama kredi çekemiyor. Neden? Hukuki olarak durumu çok sağlam değil, dolayısıyla bir Türk firma aracılığıyla ancak yapabiliyor.”

Buğra Kalkan

“Meslekleri, emekleri, tasarımlarıyla geldiler ve ekonomiye çok boyutlu katkı yapıyorlar”

“Sermayeleriyle geldiler, kendileriyle birlikte başka sermayedarları da getirdiler”

Suriyeli mültecilerin beraber getirdikleri sermaye ekonomimize ciddi katkı sağlamıştır. Özellikle sürecin başında gelenler her şeylerini geride bırakarak; satabildikleri her şeylerini nakde çevirerek ülkemize geldiler. İlk etapta yatırım vaadiyle dolandırılma, yatırım için gerekli izinlerin veril(e)memesi gibi çeşitli mağduriyetler ve problemlerle karşılaşmış olsalar da zamanla buldukları yerlerde bu tedirginlikleri geçmiş ve ekonomiye katılmaya başlamışlardır. Kendi sermayeleriyle birlikte Ortadoğu'nun pek çok yerinde istikrar ve güven ortamı bulamayan diğer sermayeleri de ülkemize çektiler.

“Suriyelilerin gelmesiyle meslekler gelişti”

Gaziantep'e gelen mülteciler çoğunlukla Halep'in içinden olduğu için kalifiye işçi ve sermaye sahibi işadamları daha fazladır. Gaziantep bu konuda Urfa'dan daha şanslı, çünkü Urfa'daki Mülteciler Halep'in Kobani, Kamışlı, Haseki gibi kırsal kesimlerinden oluşmaktadır. Bundan dolayı Suriyelilerin gelmesiyle Gaziantep'teki yeni meslekler oluştu, mevcut meslekler daha da gelişti.

“Esnaf için çırak, kalfa; sanayii için işçi açığı kapandı”

Dün babalarımızın, amcalarımızın; kısmen bizim yaptığımız ağır işleri bugün bizim kardeşlerimiz, yeğenlerimiz, çocuklarımız yapmıyorlar, bu boşluğu ciddi anlamda Suriyeliler doldurdu. Sanayici de, esnaf da çırak, kalfa bulamaktan şikayetçiydi. Artık bu problemi konuşmaz oldular. Örneğin Gaziantep özelinde ayakkabı sektöründeki imalat ve toptan satışın yoğun olduğu Nizip Caddesi'nde çalışan Suriyeli sayısı neredeyse yüzde 70-80'lere ulaşmış durumda. Suriyeliler gelmeden hemen önce bu sektördeki iş gücü bulamamaya ilgili şikayetler ve tartışmalar neredeyse son buldu.

“Açığı Suriyeliler dolduruyor”

2010’da Gazintep’te fabrikalar “*vasıfsız işçi aranmaktadır*” şeklinde ilanlar veriyorlardı. Normal şartlarda fabrikalar iş deneyimi olan, lise mezunu, 30 yaş altı, 25 yaş altı gibi şartlar ararken; bu süreçte “*vasıfsız işçi aranmaktadır*” ilanlarını görüyorduk ve Suriyelilerin gelmesiyle birlikte bu açığın büyük oranda kapandığını görüyoruz. Suriyeli gençler gerekli eğitimleri alırlarsa sanayideki ara eleman ve kalifiye işçi konusunda devam eden problemi kapatmaya devam edeceklerdir. İnşaat alanında daha çok doğulu vatandaşlarımız çalışıyorlardı. Artık onlar da yeterince çalışmıyorlar. Bu açığı yine Suriyeliler dolduruyor.

“Pamuk tarlasında çalışacak kimse kalmamıştı”

“Örneğin Hatay’da mesela pamuk yetiştiriciliği neredeyse bitmişti. Hatay’a araştırmaya gittiğimde bir pamuk fabrikasına gittik. Orada anlattılar: Hatay’da pamuk yetiştiriciliği sona ermişti, çünkü işçi bulamıyorduk dediler. Yani pamuk tarlasında çalıştırabilecek işçi bulunamıyordu ama Suriyeliler Hatay’da üretimi artırıcı bir faktör haline dönüştürler.”

“Suriyeliler gelmeselerdi mahsullerimiz tarlada kalacaktı”

Buraya gelmeden önce zeytin tarlaları, mısır tarlaları olan vatandaşlarımızla konuştum. Onlar da “Suriyeliler gelmeselerdi mahsullerimiz tarlada kalacaktı” gibi ifadeler kullandılar. Çünkü ülkemizde ekonomik seviye biraz daha yükseldi, insanlar çocuklarını okutuyorlar. Kimse çocuğunu araba tamircisine götürmüyor ya da tarımda ağır tarım işçiliğinde çalıştırmıyor. Dolayısıyla onlar bu alanda da ciddi bir açığı kapattılar.

“Gaziantep’ten Arap Dünyasına ve Avrupa’ya ihracat”

250 milyonluk Arap dünyasına sadece 3 ille açılabiliyorduk. Bunlar Hatay, Mardin ve Siirt. Artık Suriyeliler vasıtasıyla daha büyük ölçekte ihracatımızı yapıyoruz. Sadece Arap dünyası değil, Avrupa’ya, Afrika’ya da Mısır üzerinden, Gaziantep’ten halılar gidiyor. Bunlar yine Suriyeli işadamlarıyla Mısırlı işadamlarının ortaklaşa Gaziantep’li halıcıdan alıp Avrupa’ya sattıkları ürünler. Yine Suriyeli işadamlarının Gaziantep’ten aldıkları ürünleri Lübnan üzerinden Afrika’ya pazarladıklarını görüyoruz.

“Tasarımlarıyla beraber geldiler”

Suriyelilerin Ar-ge, inovasyon ve tasarımda bazı konularda bizden daha ilerideler ve Arap dünyasına, Ortadoğu’ya ihraç edilen ürünlerde onların di-

liyle; onların istediği tasarımları çok daha rahat yapıyorlar. Bu konuda önemli katkıları oldu. Onlar kendi tasarımlarıyla beraber geldiler. Mesela, Gaziantep Nizip Caddesinde bahsettiğim ayakkabıcı, terlikçi kesimden şu ifadeleri dinledik. *“Ben daha önce bir sezonu dört tasarımla bitirirken, şu anda on dört tasarım yapmak zorundayım. Çünkü karşımdaki Suriyeli yirmi tasarımla geliyor, rekabet yapıyor benimle”*. Bu da sektöre bir hareketlilik kattı. Tabii biz “nerede hareket orada bereket” deriz. Bu rekabet hem Türkiye’nin iç piyasası açısından, hem ihracat açısından faydalı oldu.

“Suriyelilerle gelen STK’lar; STK’larla gelen iktisadi canlanma”

STK’lar, insani yardım kuruluşlarının da ekonomik hayata hareketlilik kattığını görüyoruz. Birçok Proje yürütülüyor. Gaziantep’te iyi İngilizcesi olan ve biraz da kafası çalışan bir adam 1.000-1.500 dolardan başlar çalışmaya, çünkü birçok insani yardım kuruluşu çeşitli alanlarda faaliyetler, projeler yürütüyorlar.

“İkinci el piyasası hareketlendi”

İkinci el eşya piyasasında ciddi bir hareketlilik oluştu. Bu alanda çok büyük pazarlar kuruldu.

“Kullanmadığımız eşyaları kullanıyorlar, çalışmadığımız işlerde çalışıyorlar”

Onlar aslında daha çok bizim kullanmadığımız eşyaları kullanıyor; çalışmadığımız, çalışmak istemediğimiz, çalışmayı kabul etmediğimiz alanlarda çalışıyorlar. Bunu küçümsemek için değil, bize yük olmadıklarını vurgulamak için söylüyorum. Onlar beğenmeyerek çalışmadığımız iş alanlarında çalışıyorlar, kullanmadığımız eşyaları kullanıyorlar.

Muhammed Sadık Subaşı

**

“Bu hadise olmasa hiçbir şekilde gelmeyecek nitelikli insan kaynağının, sermayenin ve bir kısım körfez fonlarının Türkiye’ye girdiğini görüyoruz”

Hayrat İnsani Yardım Derneği olarak çalışmalarımızdan örnek: Şu anda Türkiye’den çoklukla tır takviyesi söz konusu. Tırlarla malzemeler Suriye içine gidiyor ve orada dağıtılıyor. Böylece taşıma noktasında ekonomik bir katkı sağlanmış ve Türkiye içinde bir nakliyenin gelişmesi ve güçlenmesi söz konusu oluyor. Sadece Hayrat Yardım olarak biz 1.500 tır yardım malzemesinin Suriye içinde dağıtımını gerçekleştirdik. Birinci ayağı Suriye tampon bölgeye

kadar bir nakliye söz konusu, tampondan alıyorsunuz, içeride de nakliye ayarlayıp dağıtım yapıyoruz. Bu da ekonomik bir katkı sağlıyor.

“Şu anda Cerablus’ta bir fırınımız var, İdlip bölgesinde fırın var, Elbab’da fırın kuruyoruz”

Bu fırınlarda çalışacak insanların istihdamında Türkiye’den ve Suriye’den işçiler ve ustabaşı gibi kişiler çalıştırıyoruz. Böylece karşılıklı bir tecrübe transferi söz konusu oluyor ve bu durum ekonomik olarak ülkelere katkı sağlıyor. Ayrıca Türkiye’de üretilen makine teçhizatı ve malzemelerin içeriye taşınarak kurulması ve işletilmesi var ve ekonomiye katkı sağlıyor. Kamp lar kuruyoruz, köyler oluşturuyoruz. Okullara tadilat gibi çalışmalar devam ediyor. Bu kampların da oluşturulmasında mesela, bu hadise olmasa hiçbir şekilde gelmeyecek nitelikli insan kaynağının, sermayenin ve bir kısım körfez fonlarının AFAD, Kızılay, İHH gibi kanallarla Türkiye’ye girdiğini ve Suriye’de değerlendirildiğini görüyoruz. Bu da ekonomiye katkı olarak değerlendirilebilir.

Hakkı Aygün

**

“Göçmen etkisi kimi durumda olumlu, kimi durumda olumsuz”

Biz ORSAM’da önemli bir çalışma yaptık. Yoğun bir biçimde göçmen alan kentlerimizde göçmenlerin ekonomik ve sosyal etkilerini sentetik model adı verilen matematiksel bir model aracılığı ile test ettik. Yoğun bir biçimde göçmen alan 9 kent belirledik. Göçmenler gelmeden önce, seçtiğimiz ekonomik ve sosyal değişkenler bağlamında bu geri kalan 72 ilimizin bir kombinasyonu biçimde tanımladık. Böylece 9 kent için seçilen değişkenlerin zaman patikasını göçmen etkisi olmadan çizmek olanaklı olmaktadır. Böylece bu patika ile mevcut patika karşılaştırılarak göçmen etkisi ortaya konuyor. Diyelim ki Antep’teki enflasyonu geri kalan 72 ilin enflasyonu ile göçmen etkisini içermeyen öngörebiliyoruz. Yani hiç göçmenler gelmeseydi Antep’te enflasyon ne olurdu sorusunu yanıtıyoruz. Benzer biçimde Antep’te ev satışları nasıl olurdu, öğretmen başına öğrenci sayısı kaç olurdu, hastaneden randevu alma süresi nasıl geliyordu, işsizlik ne olurdu sorularını yanıtıyoruz. Sonra bu değerleri mevcut gerçek değerler ile karşılaştırıyoruz. Böylece aradaki fark için göçmen etkisi diyebiliyoruz. Sonuçlar kimi durumda olumlu, kimi durumda ise olumsuz.

“Asgari ücret”

Biz Türkiye’de her yerde ve her sektörlerde aynı asgari ücreti uyguluyoruz. Bu ekonomi biliminin temel ilkelerine aykırı bir durum. Farklı yaşam maliyetine sahip kentlerde ve farklı çalışma koşullarına sahip sektörlerde farklı asgari ücret uygulanabilir. Farklı özelliklere sahip işgücü için de benzeri bir durum söz konusu olabilir. Kastettiğim, Suriyelilere de farklı asgari ücret uygulayabiliriz.”

Harun Öztürkler

**

“Bölgede yatırımcıların ve girişimcilerin arttığını, bunun da Türkiye ekonomisine destek verdiğini görüyoruz”

Türkiye’nin ihracatı anlamında, ilgili bölge kapsamında Suriyelilerin önemli katkıları olduğunu görüyoruz. Bunun bir alt kümesi olarak, bölgede yatırımcıların ve girişimcilerin arttığını, bunun da Türkiye ekonomisine destek verdiğini görüyoruz. İstihdam konusu netameli bir konu olarak önümüze çıkmaktaydı. Artan işsizlik oranının bir alt kümesi olarak düşünülmekteydi. Ancak burada da edindiğimiz izlenim çerçevesinde özellikle Türklerin çalışmadığı işlerde Suriyelilerin rol alması, aslında olayın pozitif bir yönü de olduğunu gösteriyor. Bu da yine artı taraflardan biri. Bir diğeri, yine dış dünyayla bağlantımız anlamında Arap dünyasıyla işbirliği için burada bir potansiyel olduğunu görüyoruz. Bunun yanı sıra tabii bu fırsatları ve potansiyeli canlandırabilmek için mevcut sorunları da çözmemiz gerekiyor.”

Hatice Karahan

C. Ne Yapmalı?

“Hayırseverliği ve konukseverliği “hukukseverliğe”, kalıcı hukuki normlara ve güvencelere dönüştürmemiz gerek”

“Suriyeliler veya Afrikalılar, Asyalılar bir sorun değil, bir imkân, bir fırsat, bizim için yeniden varlık sahnesine bir çıkış. Diğer taraftan şu an üzerinde toplandığımız bu kadim İstanbul, Anadolu tek başına bize ait bir yer değildir. Bir dönem dünyanın her yerindeki mazlumların ve özelde de İslam coğrafyasının vatan tasavvurunun başkentidir. Biz Türkiye’de yaşamamızın sorumluluğuyla cümle kurmak, gelenleri kabullenmek zorundayız. Burası bir anlamda başı sıkışanlara baba ocağı, ana kucağıdır. Bunu doğru bir konuma koymazsak, hele de iktisadi birtakım kavramlara sıkıştırırsak o İngilizlerin 400 yıllık

iktisat teorisiyle bu işe bakar, bereket kavramını, paylaşmayı, kardeşliği, kazancımızı hiç tanımadığımız insanlara vermeyi hiçbir yere oturtamayız. Biz aslında yitirdiğimiz bir kısım değerlerimizi Suriyeliler vesilesiyle yeniden kazanma fırsatını yakaladık.”

“İstihdam ve çalışma ortamı ile sermayeyi getirecek hukuki çerçeve milyarlarca dolar getirir”

“Eğer şu an Suriyelilerin hukuku olsa bu ülkenin kalkınmasında bunu 50’yle, 100’le çarpın. Daha dün benim yanıma Suriyeli üst düzey misafirler geldi. Yani MÜSİAD’ın da üyesi olanlar var, dünyada ciddi yatırımları olanlar var. Diyorlar ki: *“Eğer şu anda Türkiye bize istihdam ortamı, bize çalışma ortamını, sermayemizi getirme ortamını hukuku sağlarsa, şu anda Suudi Arabistan’dan tutun da körfezde bir sıkışıklık var. Bu doğrudan Türkiye’ye akar ve 10 milyar dolar Türk ekonomisine katkımız var”*. Bu 100’e kadar çıkabilir. Yeter ki hukukumuz olsun.”

Turgay Aldemir

**

“Arapça öğretim veren üniversitelere ihtiyaç var”

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümünün Arapçasını kuralım dedik. Sadece Arapça eğitim yapan bir üniversitenin de zemini olsun diye, her zamanki engelle karşılaştık, YÖK’le. Koydukları kurallar o kadar kötü, o kadar imkânsızlaştırıcı ki, şartları alt alta koyduğunuz zaman ‘olmayacak’ sonucuna varıyorsunuz. Yani yağ var, şeker var, helva yaptırmıyorlar.

İstanbul şu an Arapça öğrenim veren muazzam üniversitelere sahip olabilir ve Arap ülkelerinden çocuğunu İtalya’ya ya da İngiltere’ye gönderecek olan aile İstanbul’a gönderebilir, ama kendi ayağımıza çelme takıyoruz.

Bekir Berat Özipek

**

“Devlet hukuku korumalı, kendiliğinden gelişen ve kendiliğinden çözüme kavuşabilecek süreçlere müdahale etmemeli”

Devlet hak ve hukuku korumakla mükelleftir. Yani bireylerin uğrayacağı hak ihlallerini engelleme ve hak tecavüzlerine karşı onları koruma altına almakla mükelleftir. Sanayide çok ağır işlerde Türkler çalışmayı tercih etmiyorlar. Dolayısıyla da iş arayan bir Suriyeli gelip o işlerde çalışıyor. Bir

istihdam açığı var ve oraları birileri mutlaka dolduracak. Türkler doldurmadığı için tercihe dayalı bir istihdam açığı oluşuyor. Bunu da Suriyeliler dolduruyor. Bunda da bir sıkıntı söz konusu değil. Bunu söylemek gerekiyor. Özellikle benim vurgulamak istediğim nokta devlet hak ve hukuku koruma konusunda ciddi olmalı, herhangi bir ihlale izin vermemeli ama kendiliğinden gelişebilecek, kendiliğinden çözüme kavuşabilecek süreçlere de müdahil olmamalı.

“Çalışma koşullarına ilişkin bazı düzenlemeler, sığınmacıların iktisadi aktivitelerini zorlaştırıyor”

Biz Suriyeli sığınmacılar ya da göçmenlerin bütün taleplerini, bütün yeteneklerini toplamaya, nerede ne yapabileceklerine ilişkin bilgiye sahip değiliz. Bunu en iyi piyasa görüyor, yani en iyi piyasa sürecinde ortaya çıkıyor ve bunu en iyi görenler girişimciler, işverenler ya da o piyasada bulunan aktörler. Devlet işleyen bu düzene, piyasaya girdiğinde belirli hukuki düzenlemeler, başka düzenlemeler yapıyor ve aslında piyasanın doğal akışını bozabiliyor. Buna yine en iyi örnek Ocak 2016’da çıkan çalışma yönetmeliğidir. Biliyoruz ki Suriyeliler buradalar, çalışıyorlar. Birleşmiş Milletlerin tahmini-ne göre beş yüz bin ila bir milyon arasında Suriyeli şu an mevcut piyasada çalışıyor. Daha önce de Suriyeliler çalışıyordu ve devlet çok da müdahale etmiyordu. Ancak gelen tepkiler üzerine buna ilişkin bir düzenleme yapılmaya karar verildi. Çalışma izni prosedürleri kolaylaştırıldı ama belirli şartlar getirildi. Bu şartlardan biri kayıtlı olduğunuz tarihten itibaren 6 ay geçmesi gerekmesi. İkincisi geçici koruma kimlik belgenizin olması gerekiyor. Geçici koruma kimlik belgesi size hangi ilde verildiyse o ilde çalışmanız gerekiyor. Yani Antep’te verildiyse gidip İstanbul’da çalışamazsınız. Üçüncüsü, ikamet izninizin olması gerekiyor ve diğer şart asgari ücretin altında size ücret ödenmemesi gerekiyor. Başka bir diğer şart, işverenin işyerindeki Türklerin maksimum yüzde 10’u kadar Suriyeli çalıştırabileceği.

Aslında bunlar piyasada yapılabilecek bütün sözleşmelerin doğasını bozabilecek şeyler. Bunun örneklerini Antep’te, Kilis’te ya da Hatay’da yaptığımız araştırmalar süresinde de görmüştük. Oradaki işadamlarıyla görüştüğümüzde temel taleplerinin çalışma prosedürlerinin kolaylaştırılması yönündeydi. Örneğin, asgari ücrete ilişkin çeşitli sıkıntılar vardı.

“Asgari ücret”

“Bir işveren size asgari ücret ödeme kapasitesine sahip değilse, yasal olarak sizi çalıştıramaz ve siz karşılığında asgari ücretten biraz daha aşağıya razıyım, çalışmak istiyorum dediğinizde yasa buna engel olur. Orada bir sözleşme

kurmak mümkün olmaz. Ve siz kötü olduğunuz o durumdan daha iyi bir duruma geçemezsiniz. Yani hiç kazanamıyorken 800-900 lira kazanıyor hale gelemezsiniz, çünkü asgari ücret 1.300-1.400 liradır ve mevcut kötü durumunuzda kalırsınız.

Devletin müdahaleciliğinin çok dikkatli bir şekilde yapılmasının önemli olduğunu düşünüyorum. Suriyeliler, gönül ister ki asgari ücretin altında çalıştırılmasınlar ama kendi mevcut durumlarını daha iyi bir duruma getirebilecek bir sözleşme kurabiliyorlarsa; yani bir işverenle 900 liraya anlaşabiliyorlarsa buna da izin sağlanması gerekiyordu. Şimdi artık 1.300-1.400 liranın altındaki bir maaşla çalışamayacaklar.”

“Piyasa süreçleri mezhep gerilimini törpüler”

“Hatay’da Suriyeliler konusunda ilişkin mezhepsel bir bakış açısı daha baskın ve hassasiyet var. Eczaneye gitmiştik, eczacı Alevi ve Suriyelilerden hoşlanmıyor. Görüşlerini, algısını aldık ve döndük. İkinci defa Hatay’a araştırmaya gittiğimde aynı eczacıya gittim. Yanında bir Suriyeli çalıştırdığını gördüm. Eczaneye gelen Suriyeli müşterilerine ilaç satabilmek için Suriyeli bir çalışana ihtiyaç duymuş. Asıl konuyu burada görmek mümkün: Siz ne kadar engel olursanız olun piyasa süreçleri kendiliğinden işlemeye başlıyor.”

Arda Akçiçek

**

“Türkiye’nin geleceği bu soruna yaklaşımımıza bağlı”

İvedilikle herkes işini yapmalı, herkes birbirinin ayağına basmadan bir görev paylaşımı içinde bu işi yürütmemiz gerekir. Aksi takdirde bakın, yaptığımız da darmadağın oluyor. Bir şeyi onlarca defa yapmak zorunda kalıyoruz. Bunun için Türkiye’nin geleceği bu soruna yaklaşımımıza bağlı ve özellikle insani gelişmişliğimiz, diğer konuları koyduğumuz zaman ben meselenin herkesin üzerinde ittifak ettiği bir hukuk düzenini en azından sivil anlamda aramızda oluşturmaktan geçtiğine inanıyorum.

Turgay Aldemir

**

“Hukuk meselesinden, ticaret hukukundan, iş yapmayı kolaylaştırmaktan başlamak gerekiyor”

Zenginlik maddi kaynaklardan değil işleyen piyasa dostu bir hukuk sisteminden ve sınırlı siyasal yönetimden doğar. Suriyeli göçmenleri ekonomik

sistemimize entegre etmenin en iyi yolu onların ekonomik haklarını güvenceye almak ise, Suriyeli göçmeler de Türkiye'ye Ortadoğu piyasalarını açacağı ve beşeri sermayeleri ile yeni piyasalar yaratacağı da aynı şekilde muhtemel bir fırsattır. Ekonomik haklar, iş yapma imkanlarını herkese açmak, iş yapmayı kolaylaştıracak prosedürleri düzenlemek yapılabilecek bazı uygulamalardır. Suriyeli göçmenler bağlamında Arapça bile memurlar istihdam etmek, gönüllülerden yararlanmak, Suriyeli işadamlarına rehberlik edecek uygulamalar icat etmek bazı iş yapma imkansızlıklarını kolayca ortadan kaldırılabılır. Burada sivil toplum kuruluşların siyasi otoriteler üzerinde daha fazla baskı kurmaları gerekiyor.

“Bürokratik kolaylıklar, prosedürleri azaltmak, Arapça bilen memurlar, gönüllülerden faydalanmak rehberlik faaliyetleri, vergi indirimleri ve serbest bölgeler oluşturmak”

Eğer bir yerden başlayacaksak, ekonomimizin yeni girişlere açık hale getirilmesini istiyorsak Suriyeli işadamlarının ekonomik sistemimize dahil edilmesinde olduğu gibi öncelikle hukuk meselesinden, ticaret hukukundan, iş yapma kapasitesinin artırılmasından, iş yapmayı kolaylaştırmaktan başlamamız gerekiyor. Bunun bürokratik ayağı, onun yürütülmesi sizin söylediğiniz gibi, yani bürokratik kolaylıklar, prosedürleri azaltmak mesela, Arapça bilen memurlar oraya koymak ya da gönüllülerden faydalanmak gibi pek çok aslında Suriyeli işadamlarının işlerini kolaylaştıracak, onlara rehberlik edecek birçok faaliyet yapılabilir. Bunun yanında işte vergi indirimleri gibi ya da serbest bölgelerde olduğu gibi mesela, Çin'in kullandığı sistemde olduğu gibi bu tür girişimler rahatlıkla yapılabilir. Yapılmaması için hiçbir sebep yok, yapılması için çok sebep var, ama siyasi irade yok sanırım.

Buğra Kalkan

**

“Asgari ücrette bölgesel farklılıklar olabilir; Suriyeli göçmenler için ayrı politika izlenebilir”

“Eğer işveren ve işçi eşit ekonomik gücü sahip olursa, bu noktada asgari ücret gibi bir kurumun olmasına zaten gerek yok, ama bu ikisi arasında ciddi ölçüde bir güç farklılığı olduğu için ve bu ikisi çatıştığı için -biri daha yüksek ücret istiyor, diğeri daha az ücret vermek istiyor- ve işveren çok daha güçlü olduğu için asgari ücret gibi bir mekanizmaya kesinlikle ihtiyacımız var. Bunun yanı sıra bölgeler arasındaki geçinme fiyatları diyelim, fiyat farklılıkları da tabii İstanbul'da yaşam daha pahalı, diğer bölgelerde daha

düşük olabilir. Asgari ücret farklılıkları olabilir bölgesel bazda ya da Suriyeli göçmenler için ayrı bir politika izlenebilir bu noktada.”

Mevlüt Tatlıyer

**

“Mültecilerin diğer vatandaşlarla aynı hukuki prosedürlere tabi olması, işsizliğin düşmesine, üretimin artmasına ve piyasada adaletin sağlanmasına katkı yapar”

Burada dükkan kuran veya bir şekilde kendi işini kayıt dışı olarak yapmaya başlayan insanların aynı hukuki prosedürlere tabi olmamasından kaynaklanan, işte izinsiz üretim ve birtakım diğer vatandaşların sırtına yüklenen hukuki prosedürleri atlatmanın avantajlarını elde etmelerinden kaynaklanan bir şikayetleri var. Yani onlar daha kolay iş yapıyor diyorlar, onlar bizim kadar prosedür gerçekleştirmek zorunda kalmadıkları için piyasada adalet bozuluyor diyorlar. Tabii bu haklı bir itiraz. Vatandaşların tabi oldukları tüm hukuki prosedürlere mültecilerin de tabi olması gerekir ve bu zaten ancak onların haklarının tanınması ve ekonomik entegrasyonunun sağlanmasıyla mümkün. Dolayısıyla ekonomik entegrasyon piyasadaki adaleti sağlayacaktır.

“Bu insanlar çalışmak ve kazanmak zorunda. Bunu iki şekilde yapabilirler”

Bunu ya kayıt dışı yapabilirler, ya kayıt içi yapabilirler. Bunu kayıt dışı yaptıklarında gördüğümüz şey ortada, işsizlik verileri yükseliyor. yükselen işsizlik verileri gerçek veriler değil; çalışanlar kayıt dışı olduğu için veriler yükseliyor. Özellikle ekonomik entegrasyon sayesinde, yani bu kişilerin hakları tanınarak, bu kişiler sıradan vatandaşların tabi olduğu hukuki prosedürlere tabi kılınarak, kayıt altına alınarak olaya yaklaşılsa, bir kere öncelikle bu işsizlik verileri gerçek seviyesine düşecek, olması gereken seviyeye düşecek ve işin esasında bir değişiklik yaşanmadığını göreceğiz.

“Geldikleri ülkede belli bir ticaretle, belli bir üretimle uğraşan insanlar burada da aynı işi yapmaya devam ediyorlar”

Üreten mülteci zaten ekonomiye katkı sağlıyor, tüketen de dolaylı olarak katkı sağlıyor. Tüketen de tükettiği alanlardaki mal ve hizmet talebini tetiklediği için, bunu teşvik ettiği için üretimi de teşvik ediyor bir anlamda, dolayısıyla mültecilerin diğer vatandaşların tabi olduğu hukuki prosedürlere aynen tabi olacak şekilde ekonomik entegrasyonunun sağlanması, haklarının tanınması hem işsizlik verilerinin düşmesi, hem üretimin güçlenmesi, hem de piyasadaki adaletin sağlanması konusunda faydalar sağlıyor. Yani mülte-

cilere karşı baştan bir olumsuz önyargıyla yaklaşan insanların dahi lehine durumlar oluşturuyor.

“Rekabet, piyasanın her neresinde olursa olsun toplum geneline hizmet ettiği gibi bu da toplum geneline hizmet ediyor”

Eğer işgücü ucuzluyorsa, bu o işgücünü istihdam eden firmaların üretim maliyetlerinin ucuzladığı anlamına gelir ve bu firmaların üretim maliyetleri ucuzladığında bu firmaların piyasaya sunduğu mal ve hizmetler ucuzlar. Bu nihayetinde o mal ve hizmetlerin tüketicisi olan hepimizin lehine bir durum yaratır. Dolayısıyla hepimizin söz konusu mal ve hizmetlere ulaşımı daha da kolay hale gelmiş olur işgücündeki ucuzlama sayesinde.

Hakan Şahin

**

“Statü meselesi, belirsizliğin ortadan kaldırılması, yaşadığınız ülkede ne olacağını bilip, planlarınızı buna göre yapmanız bakımından önemlidir”

Yapılması gereken en önemli şey ya da atılması gereken en önemli somut adımlardan biri, bu toplantı boyunca çok bahsi geçmedi, ama Suriyelilerin statüsü meselesi. Bu çok önemli bir konu, biz geçici olarak bir çözüm bulduk ve Suriyelilere bir yönetmelik çerçevesinde ‘geçici koruma altındakiler’ dedik. Bunun kendine özel bir hali var; ne mülteci ne vatandaş, arada kalmış garip bir statü. Bir ülkede ya da bir yerde yaşıyorsanız sonunuzun ne olacağını bilmeniz ve planlarınızı buna göre yapmanız çok önemli. Bu doğal hayatın akışında da böyle. Yapacağınız planları ileriye öngörerek yaparsınız.

“Vatandaşlık bireyle devlet arasındaki bir ilişki, hukuki bir statü”

Bu hukuki statünün kesinleştirilip, herkesin önünü görmesini ve planlarını buna göre yapmasının sağlanması gerekiyor ve belirsizliğin ortadan kalkması önemli. 2011’de gelenler 6-7 yıldır bu ülkelerde, burada yaşıyorlar, burada bir hayat kurdular ve hayatlarına belki de burada devam edecekler, böyle bir karar alacaklar. Bu saatten sonra artık *“bak, ülkende savaş bitti, sen dönebilirsin”* demek hakkaniyetli olmaz, adil olmaz. Tabii dönmek isteyen dönebilir, o ayrı mesele, ama burada kalmak isteyenler, burada yaşamaya devam etmek isteyenler için bu statünün belirlenmesi oldukça önemli ki insanlar planlarını, yatırımlarını, girişimlerini buna göre yapabilsinler.”

Arda Akççek